

Diskussionsunderlag

Sametingets seminarium om samiska språkens behov. Luleå 12-14 november 2019

Utvärdering av ett språks vitalitet/livskraft

Ett tillvägagångssätt för bedömning av ett språks vitalitet/livskraft och risk för utdöende är att använda sig av UNESCOs (FN) metod. I detta dokument finns kriterier och tabeller som ett stöd för att analysera nuläge och behov för ett språk. Tanken är att underlätta att titta på de olika faktorer/kriterier som är relevanta för ett språks specifika situation.

Unescos nio kriterier:

1. I vilken grad språket förs över till nästa generation,
2. antalet talare,
3. andel talare inom hela populationen,
4. i vilka domäner och i vilken utsträckning språket används,
5. i vilken grad språket används i nya domäner,
6. vilka förutsättningar för språkundervisning som finns,
7. språkets status och i vilken grad språket har lagligt skydd i samhället,
8. hur gruppens egna attityder är till det egna språket,
9. samt vilket språkmateriel det finns för språket, t.ex. grammatik och ordböcker.

Kriterierna överlappar varandra. Till en del saknar vi faktiska uppgifter och olika samiska språk får olika omdömen i olika kriterier. Varje kriterium bedöms i en femgradig skala och det är den sammanlagda bilden som ger en bedömning av språkets vitalitet, språkets tillstånd och förutsättningar för framtiden.

Observera att ingen av dessa kriterier bör användas ensamt. Ett språk som rankas högt enligt ett kriterium kan vara i behov av omedelbara och brådskande insatser på grund av andra faktorer.

Kriterierna ska ses som riktlinjer. Den som jobbar med detta bör tänka på det specifika samiska sammanhanget och syftet

Sammanfattning av den nordsamiska arbetsgruppens kartläggning

Nordsamiska är det största samiska språket sett till antal talare. Bland nordsamer finns fortfarande miljöer och arenor där samiska är det mest naturliga språkvalet. I Gárasavvon-området placerar man sig, gällande i vilken grad språket överförs till nästa generation, i näst högsta graden, det vill säga att språket används av vissa barn i alla domäner och av alla barn i begränsad utsträckning. Här nämns renskötselarbetet som en levande, stark samisk språkarena.

Gruppen är självkritisk och säger att "vi samer är själva ett hot mot samiskan". Samerna själva måste ändra synen på när samiskan ska höras/användas. I renhagen ska samiska vara självklar liksom på samebyarnas möten. I hemmet byggs en bra grund för språkets fortlevnad. Gruppen är också kritisk

till myndigheters förhållningssätt gentemot samiska, t.ex. att samiska inte hörs tillräckligt mycket i Sámedigge, och att samernas bibliotek inte arbetar mer med de samiska språken.

“Det finns en lag som skall skydda samiskan, men den är tandlös. Det finns inga påföljder för den som inte följer lagen. Lagar ska vara till hjälp för samiskans utveckling och det måste finnas påföljder för de som inte följer lagen.”

Den samiska som används offentligt ska hålla god kvalitet både muntligt och skriftligt. Man behöver därför satsa mer på språkvård och kräva att media och andra yrkespersoner har god språkkunskap. Förvaltningskommunerna måste göra mycket mer för att synliggöra samiskan i kommunerna och inom vården behövs samisktalande personal. Skolan och förskolan ska förvalta de samiska språken. Samiska ska läras ut och användas som kommunikationsspråk i förskolan/skolan för att säkerställa en god språköverföring.

Samiska ska synas, skyltning på samiska i matvaruaffärer är en idé som man delar med andra samiska språkgrupper. Man vill skapa miljöer där samiska är det enda språk som hörs genom ett regelverk som anger mellan vilka tider man bara får prata samiska, ge stöd till både de som vill lära sig och till modersmålstalare, att se till att insatserna inte hänger på någon enskild eldsjäl utan på en stabil grund. Gruppen anser att ett språkcentrum på nordsamiskt område är en prioriterad åtgärd.

1. I vilken grad språket förs över till nästa generation

Grad av hot	Nivå	Populationen av talare
Säkert	5	Språket används av alla åldrar, från barn och uppåt
Osäkert	4	Språket används av alla vissa barn i alla domäner; det används av alla barn i begränsad utsträckning i alla domäner.
Definitivt hotat	3	Språket används mest av föräldragenerationen och uppåt
Allvarligt hotat	2	Språket används mest av morföräldrarnas generation och uppåt
Kritiskt	1	Språket används av mycket få talare, mest från föräldrarnas morföräldrars generation
Utdött	0	Det finns ingen talare

Nuläge, behov, kommentarer:

Grad 2-3 i hela området (Karesuandoområdet 3-4)

- Samiska är ett gammaldags språk, det finns inga slangord som ungdomar och barn använder. Engelska och svenska influerar språket. Språket måste komma från hemmet, det är från hemmet det kommer hur man använder språket.

Hur man tar sig till steg 5:

- Förskolan måste ge samiska till samisktalande barn, barnen måste ha en samisktalande miljö från de att de är små. Förslag: Om det är svårt att få en naturlig samisk verksamhet då måste man sätta en tidsgräns för när samiskan måste höras och det ska vara största delen av tiden, t.ex. Luleå kommun har satt tid mellan 9-15 i sin förskola. Ansvaret hör till kommunerna, skolorna och inte lärarna, skolledningen och andra enskilda personer.
- Språkstöd till föräldrar när de sätter barn på förskola, så att de klarar av att hjälpa barnens språkutveckling och även känna sig trygga i sitt språkval.
- När det är tal om förskolor, förskoleklass och skolor så måste de finnas beslut, staten och myndigheter/kommuner måste ta ansvar för samiskan. Myndigheter/staten/kommuner måste prioritera de samiska språken och tvinga samiska verksamheter att använda samiska.
- Det måste sättas mycket tryck på sameskolor och skolor där samiska lärs ut, de behövs föreskrifter/krav för dem som prioriterar samiska. Dagens undervisning begränsar samiskans utvecklingen, för lite undervisningstid, samiskans plats i undervisningen är inte stabil nog, låg status som påverkar undervisningstiden, undervisningsmetoden osv. Lärare i samiska behöver mer stöd, det finns inte läromedel så situationen är sådan att de måste lägga ner mycket tid på sådant som lärare vanligtvis inte göra som att tillverka läromedel, vidareutbilda sig på fritiden osv. Undervisningen utgår från läraren. Lärare måste kunna både tala och skriva. Så är det inte idag. Nu är det lärarens privata sak om de läser och lär sig mer, arbetsgivaren kräver inte detta. Nu är de även lärarens privata sak att hitta böcker och undervisningsmaterial, det finns inte färdigt material på skolan. Man får sätta mycket tid på det utan lön. Samhället kan inte göra så här. Det ska inte vara upp till läraren om barnet lär sig eller inte, det är samhällets sak. Samiska språket hotas starkt om språkets utveckling blir den enskilde (anställdes) sak.
- Kom ihåg att samerna har olika behov och alla behöver stöd, inte bara den som vill lära sig samiska utan även den som har samiska.
- Det samiska samhället måste vakna upp och kräva resurser till samiska, föreningar/organisationer måste skriva och tjata. Så att regeringen/myndigheter måste diskutera/besluta om resurser, föreskrifter, krav för de samiska behoven.

2. Antalet talare

Det är omöjligt att ge en relevant tolkning av endast absoluta tal, men ett språk som talas av bara en liten grupp är alltid i riskzonen. En liten språkgrupp kan lätt smälta samman/assimileras med en angränsande grupp och förlora sitt eget språk och sin kultur.

Nuläge, behov, kommentarer:

Dagens situation:

- Renskötelsen är en ganska stark språkarena. Det är en plats där samiska språket är levande men det hörs inte endast samiska t.ex. via Walkie-talkie hörs inte bara samiska och moderna ord har inte alltid ord på samiska. Idag börjar svenska höras mer i hagar och i renskötelsen i övrigt i vissa områden.
- Vissa föreningar jobbar med samiskan, de har verksamheter där språkets brukas, vilket stöd har de?
- Bibliotek har fått medel för att samiskan ska ses och höras. Områdets bibliotek måste ordna det själv. På biblioteket måste man kräva att samiskan ska höras, t.ex att någon läser på samiska. De utgår alltid från tjänstemannen, om hen bryr sig så blir det samisk verksamhet, när den personen slutar sin tjänst så slutar verksamheten. Det måste vara en stabilare grund för samiska verksamheter än enskilda personers privata intresse för språk.

Sametingets språkpolitiska handlingsprogram (antogs av Sametingets plenum 2016-05-31—06-02)

- Förverkliga innehållet i Sametingets språkpolitiska handlingsprogram
- Upprätta Samiskt språkcentrum på nordsamiskt område
- Dela ut stipendier till alla, inte specifikt och alltid. Det finns skolor som erbjuder utbildningar. Språkstipendier varje år till alla, inte bara ett år och just till det, exempelvis bra om det finns möjlighet att få stipendier på gymnasienivå, högre utbildning på A- och B-nivå, speciellt för yrkespersoner såsom lärare osv.
- Förverkliga men även ändra innehållet i Sametingets språkpolitiska handlingsprogram, insats 9, det ska även vara för modersmålstalande;
INSATS 9: Ett års finansiering av samiska studier för personer i arbetslivet
- Fler mentorprogram (mentorprogram för språk). Det blir bra relationer mellan deltagare i mentorprogram. Samernas utbildningscentrum eller Samiskt språkcentrum ska ordna fler mentorprogram i nordsamiska.
- Insats 22, attitydarbete om samiskan, är ett viktigt arbete.

- Sametinget ska lyfta lönen för lärare i samiska. Lärare får inte mer planeringstid, trots att de saknas läromedel.

Sametinget

- Prioritera och bedöma hur man ska använda knappa resurser.
- Samiskan ska vara huvudspråket i Sametinget.
- Sametinget måste kräva mer medel för de samiska språken.
- Om samiskan ska utvecklas så måste språket höras, skapa nya och fler samiskspråkiga domäner för samisktalande.
- Tolkning kostar mycket, tar mycket pengar. Politiker väljer svenska, samiskan hörs inte men svenskan hörs, vad gör tolken där? Kan man använda Sametingets pengar till tolkning på annat sätt, till språkarbeten om tolkar inte behövs? Mindre pengar till tolkning och mer pengar till verksamheter som behövs. Sametinget möten kan ha billigare sätt, 3 tolkar kan täcka det, idag är det 6 tolkar. Ett billigare sätt är att minska på tolkningen när politikerna inte sätter värde på samiskan.
- Ska man översätta alla ärenden eller ska man använda pengarna på något annat sätt till samiskan?
- Politiker väljer att prata svenska på möten då de inte vågar (?) prata samiska. Varför pratar de inte samiska, de är ju så duktiga där och de har tolkutrustning. Om man inte behöver tolkar då kan man sätta pengarna på bättre verksamheter och inte till tolkarna.
- Gratis juridisk hjälp ska finnas på Sametinget. Enskilda personer ska kunna be om hjälp t.ex. när de har kontakt med kommuner och skolor osv. Det finns lagar och regler men det är svårt för enskilda personer att veta att de finns och vilka regler som finns.
- Sametinget måste vara en förebild i användandet av samiska, Sametinget har ett bibliotek där man måste ställa krav på att de arbetar med samiskan.
- Samisk personal på båda Sametingen i Norge och Finland har lyckats utbilda sig högt innan de har börjat dela sina kunskaper med hela norska och finska samiska befolkningen. På svensk sida har inte språkarbetare haft tid med det men de har börjat ge samiska tjänster med lite utbildning i grunden. Det skulle vara bra om språkarbetare på svensk sida kontrollerade sina språkkunskaper.

Övrigt:

- I Enare och på andra platser på finsk sida har de språknästen till barn. Ett sådant här reutiliseringsarbete behövs även på svensk sida. Då ska man kräva att när man sätter sina barn där då måste även föräldern lära sig samiska.
- Att få svenska samhället att bry sig om samiskan, t.ex. skulle de vara roligt om mataffärer i samiska förvaltningskommuner hade satt samiska skyltar på matvaror.
- Ordna arenor där samiskan används t.ex. träffar där samiskan hörs och syns.
- Förändra synen/attityden på individ- och samhällsnivå. På individnivå rör det här både dem som pratar samiska och de som inte pratar samiska. Den som inte kan samiska måste få en plats att lära sig samiska och använda den kunskap som man har, samsiktalande måste tåla de språk som håller på att läras och den som lär sig måste tåla att få råd och tips när man använder språket. När en svensktalande kommer till en stor samisktalande grupp så ändras språket till svenska. Det förekommer även på arbetsplatser. Det måste förändras.
- Men man måste även sätta gränser, en person håller på att lära sig samiska ska inte höras offentligt, t.ex. i samisk media, kyrkan, talarstolen, av läraren osv. Det måste finnas krav på god språkkunskap hos yrkespersoner och förväntas att skriftspråket har en bra nivå.
- Det som är till nackdel för användandet av samiska är strukturell diskriminering, hur förändrar man det?

3. Andel talare inom hela populationen

Grad av hot	Nivå	Andel talare inom den totala befolkningen i gruppen
Säkert	5	Alla talar språket
Osäkert	4	Nästan alla talar språket
Definitivt hotat	3	En majoritet talar språket
Allvarligt hotat	2	En minoritet talar språket
Kritiskt	1	Mycket få talar språket
Utdött	0	Ingen talar språket

Nuläge, behov, kommentarer:

Nuläge: En minoritet talar samiska (nivå 2)

Behov:

Myndigheter och regeringen måste ta beslut och prioritera finansiella resurser så nordsamiskan främjas. Alla ska få hjälp med språket, i det stadiet den är.

Det ska finnas hjälp på alla platser, på alla nivåer såsom: förskole- till universitetsnivå, arbetsplatser, privatpersoner osv.

Kräva samiska i skolan och förskolan. Skolan och förskolan ska förvalta samiskan. Personalen ska ha god språkkompetens så att barnen får möjlighet att lära sig eller utveckla samiskan.

Samiskan måste ge jobb, när man kan samiska ska även få arbete, annars är det inte lönt att lära sig och vårda samiskan. Och den som har språket, denne ska man även betala för det. Förändra synen/attityden om samiska, de är godtagbart och behövt med samiska arbetsplatser, och det är bra och betydelsefullt att kunna samiska, vad ska man annars med den här samiskan? Varför ska man läsa det i skolan när samiska samhället inte värdesätter språket?

När man anmäler sig till röstlängden så ska man skriva in sina barn i sameskolan. Internatskolor för samebarn?

Kräva beslut.

Myndigheter ska prioritera samiskan.

4. I vilka domäner och i vilken utsträckning språket används

Grad av hot	Nivå	Domäner och funktioner
Universell användning	5	Språket används i alla domäner och för alla funktioner
Flerspråkig likvärdighet	4	Två eller flera språk kan användas i de flesta sociala domäner och för de flesta funktioner
Krympande domäner	3	Språket finns i hemmadomäner och för många funktioner, men det dominerande språket börjar ta plats även där
Begränsade eller formella domäner	2	Språket används inom begränsade sociala domäner och för flera funktioner
Mycket begränsade domäner	1	Språket används bara mycket begränsat antal domäner och för mycket få funktioner
Utdött	0	Språket används inte i någon domän eller för någon funktion

Nuläge, behov, kommentarer:

Nuläge: Nivå 2

Samiska språkets situation är väldigt skör på svensk sida. På finsk och norsk sida har det gjorts mycket mer för främjandet av samiskan.

Hur ska man uppnå nivå 5:

Initiera språknästen, där de bara pratar samiska. Om de behövs förändra lagar.

(Kyrkan) tolkar. De som håller på att lära sig ska inte predika på samiska, då ska det vara en samisk tolk. Det är viktigt att samiskan är ett kommunikationsmedel, åhöraren ska förstå predikningar.

Det ska även finnas arenor för samisktalande. Ta radikala steg, förbjuda att man inte får använda andra språk på vissa platser (tid). Kräva att i alla förvaltningsområden ska samiska vara synlig och att samiskan höras.

Förverkliga Sametingets språkpolitiska handlingsprogram.

Starta en samisk språkdag.

Böjning är väldigt viktigt, det håller på att försvinna och det ödelägger språket, öka den skriftliga kompetensen.

Alla språkarbetare, mest lärare, behöver stöd och utbildning.

Samiskan ska vara huvudspråket i det samiska samhället. Samiska myndigheter och Sametingets politiker måste prioritera språkbruket på samiska arbetsplatser och i övriga samiska samhället. Om man börjar prioritera samiska i samiska samhället/ samiska myndigheter/ samiska arbetsplatser då visar man att samiskan är viktig. Sametinget måste börja tänka på att samiskan hörs t.ex. under plenum och i administrationen. Sametinget måste ta fasta på att samiskan är viktig. Man måste även ta fasta på det på andra samiska arbetsplatser. Ledande personer måste kunna samiska, varför godtar vi samer att det är så, att de inte talar samiska. Språket försvinner på det här sättet. Är det vår samers egna syn, är vi samer själva ett hot mot samiskan? Modersmålstalande är bekymrade när beslutsfattare, inte värnar eller prioriterar samiskan. Det speglar även den vardagliga situationen. De får känslan att det inte tjänar något till då beslutsfattare inte tar hänsyn till behoven. Det resulterar i att språket bara lever vidare inom familjer eller i närmiljön. Såsom även andra sköra språk så försvinner de helt till slut.

Det måste få vara mer sändningstid på samiska i radio. Ett samiskt språk ska inte ta plats från ett annat samiskt språk utan av svenska eller ökad sändningstid. Media, morgonnyheter, ska höras på flera samiska språk. Det är 5 minuter samisk tid och den ska delas mellan alla samiska språk. På finsk sida är det mer sändningstid så att de kan sända sakerna på alla 3 språk.

I samisk media måste målet vara att språket ska vara ett kommunikationsmedel och inte blanda flera språk i samma sändning/text. Ingen orkar lyssna/läsa när delat av sändningen/texten plötsligt byter till ett annat språk. Förslag: Media ska förlänga sändningstiden och kan då sända flera olika samiska språk med samma innehåll. Behöver man Sameradion om det inte hörs samiska där?

I renhagen ska samiskan höras. På samebyarnas möten ska samiskan höras, finansiering till sådana verksamheter så att samiska bibehålls i de domäner där samiskan fortfarande höras. Det är så att svenska tar större plats i renskötselarbetet, i hagar osv. Ny teknologi gör att vi behöver moderna ord mm.

Alltid använda samiska. Skapa nya domäner med språkanvändning. Den som kan språket kan skapa nya språkdomäner. Om man kan samiska kan man hålla möten på samiska. Men nu verkar inte samiskan vara så viktig när man ser på situationen, andra saker kanske är viktigare.

Samiska samhället måste ändra synen på var och när samiskan ska höras, användas. Det finns behov av att öka samiska språkets värde i både samiska och svenska samhället.

5. I vilken grad språket används i nya domäner

Grad av hot	Nivå	Nya domäner och media anammade av det hotade språket
Dynamisk	5	Språket används i alla nya domäner
Robust/aktiv	4	Språket används i de flesta nya domäner
Påverkbar	3	Språket används i många nya domäner
Hanterande	2	Språket används i vissa nya domäner
Minimal	1	Språket används bara i några få nya domäner
Inaktiv	0	Språket används inte i någon ny domän

Nuläge, behov, kommentarer:

Nuläge: Nivå1

- Det finns inte terminologi för nya domäner
- På Youtube är det lite samiska
- På spelområden pratar de väldigt lite samiska eller inte alls
- I olika domäner saknas terminologi t.ex. saknas klimatord.
- Skicka nya ord och terminologi till Giellagáldu
- Pengafråga
- Det behövs tolkar i kyrkan, prästerna kan inte samiska

- Myndigheter måste prioritera samiska

Behov

- Revitalisera språket t.ex. läsa bibeln, den har en andlig tanke (bibelord) och ordrikedom, tolkar till kyrkor på nordsamiskt område.

Beslut så att samiska hörs på t.ex. arbetsplatser

Finansiera språkarbeten, t.ex. grupper som pratar om ny terminologi och hittar passande ord, som t.ex. på norsk sida.

Samiskan måste få en bättre status.

- När det är arbeten/förändringar i samhället som rör samiska så måste samisk kompetens vara med i arbetet, t.ex. när det är tal om utbildning så måste samiska lärare vara med, det är inte tillräckligt att det är med lärare som är samer.
- Man måste komma ihåg att samiska språkets behov och samisk utbildning inte kan jämföras med t.ex. invandrare som lär sig svenska. Invandras situation vad gäller språkinlärning så är den mycket bättre då svenska är majoritetsspråk i Sverige och det syns och hörs överallt. Samiska språkets situation är inte densamma, samiskan hörs och syns inte i samhället. Det hörs bara lite t.ex. i radio och tv. På andra platser hörs och syns den knappt alls.
- För att skydda samiskan borde man påbörja en undersökning för 4-åringar så man vet i vilket språkstadium barnet är i. Idag kan barnen bara samiska till hälften. Det muntliga och skriftliga språket måste vara mycket goda, annars böjer halvspråkiga enligt svenska t.ex. postpositioner hamnar framför ord: *beavdde alde* ska inte sägas **alde beavddi*. Samiskan försämras och den sanna samiskan försvinner. Det blir inte riktig samiska, språket förstörs. Politikerna måste vara väldigt hårda.
- Sjukvården behöver samisktalande personal. Det är mycket viktigt att få dit samisktalande. Det är kommunens ansvar att anställa samisktalande personal till vården. När en person är sjuk då är samisktalande personal en trygghet. En sjuk samisktalande person får berätta om sina problem på samiska som kan vara svåra att förklara på svenska. Göra som i Norge.

6. Vilka förutsättningar för språkundervisning som finns

Nivå	Tillgänglighet skrivet material
5	Det finns en etablerad ortografi, läskunnighetstradition med grammatik, ordböcker, texter, litteratur och vardagliga medier. Språket används skriftligt i administration och utbildning.
4	Det finns skriftligt material, och i skolan lär sig barn att läsa och skriva på språket. Språket används inte skriftligt i administrationen
3	Det finns skriftligt material och barn kan komma i kontakt med sådant i skolan. Läs- och skrivkunnighet uppmuntras inte genom tryckta medier
2	Det finns skriftliga material, men de är bara användbara för vissa medlemmar i samhället; och för andra kan de ha en symbolisk betydelse. Att lära sig läsa och skriva på språket är inte en del av undervisningen i skolan
1	En praktisk ortografi är känd för samhället och lite material är det skrivs.
0	Ingen ortografi tillgänglig för samhället

Nuläge, behov, kommentarer:

Nuläge: Nivå 2

Hur ska man ta sig till nivå 5:

Det finns bara fem sameskolor

Det finns inte läromedel i skolorna

Lärarna behöver kompetens, det finns inga lärare.

På gymnasiet får de inte fortsätta utbildningen, de är på lägre nivå än barnundervisning (läraren har inte sin egen utbildning på gymnasial nivå), det är för låg nivå när läraren inte klarar av att lära eleverna på deras nivå.

Det finns ingen vardaglig skriftlig media på samiska. Tidningarna är inte bra, språket är svenska.

Media ska behärska en bra samiska, man får inte skriva hur som helst, på svenska får man då inte skriva hur som helst. Man måste skriva korrekt. Man måste skriva och prata korrekt offentligt, när man jobbar på radio och hörs i sändningen. Det är skillnad på talspråk och skriftspråk. Det är inte personens fel som skriver utan arbetsplatsens fel då det inte är någon som läser korrektur och när personalen inte får nödvändig fortbildning. Det behövs hjälpmedel (system) som hjälper skribenten. En korrekturlärare som hjälper skribenten.

Mer pengar till samisk litteratur

Mer tid till samisk media på samiska

En speciell lärometod, mentorprogram som Samiskt språkcentrum har genomfört några gånger, behov för både muntliga och skriftliga.

Även om Giellagáldu finns så borde det finnas små ämneshäften så kallade parlörer (ämnesparlörer). Jur mer hjälp till språkanvändning desto bättre.

7. Språkets status och i vilken grad språket har lagligt skydd i samhället

Grad av stöd	Nivå	Officiella attityder till språk
Likvärdigt stöd	5	Alla språk är skyddade
Differentierat stöd	4	Minoritetsspråk skyddas främst som språk för de privata domänerna. Användningen av språken är prestigefylld.
Passiv assimilering	3	Det finns ingen uttrycklig policy för minoritetsspråk; det dominerande språket råder i det offentliga
Aktiv assimilering	2	Staten uppmuntrar till assimilering till det dominerande språket. Det finns inget skydd för minoritetsspråk.
Tvingade assimilering	1	Det dominerande språket är det enda officiella språket, medan icke-dominerande språk varken är erkända eller skyddade.
Förbud	0	Minoritetsspråk är förbjudna

Nuläge, behov, kommentarer:

Två delar: språkets värde och skydd av språket.

Ett lagligt skydd för språket finns i lagen, nivå 2 (någon sa steg 5)

Praktiskt är det steg 1. Det finns en tandlös lag. Till viss del finns det en lag men inga påföljder om man inte följer lagen.

Språkets värde/status finns inte i samhället, enskilda personer kan i hög grad påverka situationen hur språkanvändningen är mellan samer i vardagen. På vissa platser tillåter man inte att man pratar samiska, t.ex. på vissa skolor och arbetsplatser.

Behov:

Krav på Sametinget att de arbetar för att det kommer beslut och lagar som skyddar och främjar samiskan; skollagen, språklagen, diskrimineringslagen osv.

Stärka samiska rättigheter, lagar ska vara till hjälp för samiskans utveckling och det ska också vara påföljder när man inte följer lagar. Idag händer ingenting när man bryter mot samiska rättigheter att använda samiska. Men det beror på vilken syn samiska myndigheter, samiska organisationer och samiska institutioner har gentemot samiskt språkbruk.

Det ska finnas föreskrifter/lagar som hör till samiskaundervisningen så att samebarnen har en bra skolsituation trots att de läser samiska på skolan.

8. Hur gruppens egna attityder är till det egna språket

Nivå	Gruppens egna attityder till det egna språket
5	Alla medlemmar i gruppen värdesätter sitt språk och vill se det främjas
4	De flesta medlemmarna i gruppen stöder språkunderrhåll
3	Många medlemmar i gruppen stöder det egna språket; andra är likgiltiga eller kan till och med stödja språkförlust
2	Vissa medlemmar i gruppen stöder det egna språket; andra är likgiltiga eller kan till och med stödja språkförlust
1	Endast ett fåtal medlemmar i gruppen stöder det egna språket; andra är likgiltiga eller kan till och med stödja språkförlust
0	Ingen bryr sig om språket går förlorat; alla föredrar att använda det dominerande språket.

Nuläge, behov, kommentarer:

Nuläge: Nivå 2-3

Lyfta nivån och kraven för bruk av samiska så att staten/beslutsfattare ser att samisktalande vill och bryr sig om språket.

På vissa FB-sidor får man inte skriva på samiska. Många sätter som krav att om man skriver/ pratar samiska så får man själv översätta/ tolka till huvudspråket.

Det finns alltid en rädsla att de som pratar samiska pratar om den som inte förstår samiska.

Många tänker att de inte orkar börja lära sig samiska (finns det behov av att lära sig om det är som förklarat ovan)

De som inte pratar samiska kan också stödja samiskan.

Behov, hur når vi steg 5:

Förändra synen, det kommer hemifrån, prata hemma, pusha och lyfta språket, bygga en bra grund.

När barn börjar på förskolan då börjar föräldrarna och prata samiska, samhället måste ge föräldrarna stöd.

Samisktalande får inte jobb på samisktalande arbetsplatser. Politiker måste lyfta värdet på samiska språket. På arbetsplatser måste man värdesätta språket. Samisktalande måste få högre lön, eftersom de har högre kompetens då det är samisktalande. Öka språkintresset på kommuner och Sametinget.

Erbjuda mer hjälp till föreningar så att de börjar arbeta mer med samiskan. Alla vet inte att samiskan är skör. Lyfta samiskan värde hos alla.

Lyfta samiskan värde i skolvärlden t.ex. unga språkarbetare som föreläser på skolor hur de har gjort och vilket jobb man har nu.

Såsom det verkar nu så vill många lära sig nordsamiska, grundutbildning. Och det är bra. Men vilket utbud finns för modersmålstalande?

Vad anser modersmålstalande om samiska? Vad händer när grupper minskar eller försvinner, vad blir resultatet för samiskan då? Det borde inte vara så, vi samer skaller få arbeta med samiskan med glädje känna stöd från beslutsfattare.

Samisktalande hjälper till men det får inget vettigt tillbaka.

Så länge som myndigheter, beslutsfattare inte prioriterar och inte bryr sig om nordsamiska, och inte lyssnar på samisktalarnas behov - t.ex. Sametingets chef, rektorer på skolor, sameradios chef osv. så sätts inte något värde på samiskan - nordsamiskan hamnar i en skör position.

Det är upp till den enskilda personen om situationen ska förändras i t.ex. skolan. Det är väldigt viktigt att förändra synen gentemot samiska på högsta nivå och i lagar. De ska lagstadgas att de måste kunna samiska i vissa yrken.

Lyfta statusen för modersmåls i skolor, samiskaundervisningen är nästan alltid sist och på en dålig tid t.ex. efter skoltid eller under lunchen. Barnen får känslan av att samiskan inte har något värde. Barnen orkar inte kämpa med det här själva. Förändra skolvärlden så att samiskalektioner är under vettiga tider. Ändra tankesättet: *vad förlorar jag man ska säga vad vinner jag!*

9. Vilket språkmaterial det finns för språket, t.ex. grammatik och ordböcker, översättare, tolkar

Typ av dokumentation		Språkdokumentation
Mycket bra	5	Det finns omfattande grammatikor och ordböcker, omfattande texter; konstant flöde av språkmaterial. Det finns stora mängder kommenterade ljud- och videospelningar med hög kvalitet.
Bra	4	Det finns en bra grammatika och ett antal användbara grammatikor, ordböcker, texter, litteratur, och ibland uppdaterade vardagliga medier; tillräckligt med kommenterade ljud- och videospelningar av hög kvalitet.
Måttlig	3	Det kan finnas en användbar grammatika eller tillräcklig mängd grammatikor, ordböcker och texter, men inga dagliga medier; ljud- och videospelningar kan förekomma i varierande kvalitet eller med grad av kommentarer.
Fragmentarisk	2	Det finns några grammatiska skisser, ordlistor, och texter användbara för begränsad språklig forskning men med otillräcklig täckning. Ljud- och videospelningar kan förekomma i varierande kvalitet, med eller utan några kommentarer
Otillräcklig	1	Endast några grammatiska skisser, korta ordlistor och fragmentariska texter. Ljud- och videospelningar finns inte, är av obrukbar kvalitet, eller är helt okommenterade.
Ingen dokumentation	0	Inget material finns.

Nuläge, behov, kommentarer:

Nuläge:Nivå3

Vad gör vi för att uppmå nivå fem:

Mötesplatser på internet.

Hitta samnordiska lösningar till språket, såsom läromedelsproduktion osv. Till och med starta ett nordiskt läromedelscentrum.

Öka läromedel, litteratur, e-böcker, filmer mm.

Anordna samiska författarkurser.

Anordna samiska författartävlingar, träffar.

Mer resurser för att producera samiska texter (inte protokoll)